

● Добър опит

г-р Кирил Григоров
Управител на Общински гаранционен фонд
за МСП при Столична община

Малките и средни
предприятия -

Двигател
на растежа

През месец юни 2012 г. в София се проведе организирана от Американската Търговска Камара в България бизнес закуска на тема „Малките и средни предприятия - двигател на растежа, създаването на работни места и иновации“. Гост-лектор бе г-н Джузепе Граминя, Главен икономист на Администрацията за Малък Бизнес (SBA¹).

Със Закона за малкия бизнес (Small Business Act) от юли 1953 г. Конгресът на САЩ създава SBA, чиито цели са да „подкрепя, консултира, сътрудничи и подпомага, доколкото е възможно, предприятията на малкия бизнес“. В акта също така се посочва, че SBA ще осигури на малките предприятия „справедлив дял“ в държавните

¹ the Small Business Administration - <http://www.sba.gov/>

поръчки и в продажбите на излишна собственост.

SBA активно подпомага малките и средни предприятия в страната (МСП) като отпуска кредити и издава гаранции по кредити за МСП².

По време на форума г-н Граминя направи презентация на тема „Малкия бизнес - двигателят на растежа“, в която той се фокусира върху ролята на МСП на катализатор за икономически растеж и устойчиво развитие в САЩ, както и върху въздействието на финансовата и икономическа криза 2008г.-2009г. върху малкия бизнес в САЩ. От материалите, които бяха представени, както и от последвалата дискусия стана ясно какво голямо значение отдава американското правителство на малкия бизнес. От интерес за развитието на българската икономика и с цел по-бързо преодоляване на негативните последици на кризата е интересно да предостави повече информация и анализира поли-

миката на правителството на САЩ към малките и средни предприятия.

В началото могат да се открият няколко аспекта на темата, които ще бъдат разгледани:

- Възстановяването от кризата в САЩ е бавно. Сегашните темпове на растеж са под историческите средни стойности и като цяло са далеч под очакванията.

- Налице са две противоречиви състояния в корпоративния сектор. Печалбите на големите фирми постигат исторически върхове, докато тези на малките фирми са от порядъка на средните стойности на цикличното си развитие;

- Достъпът до капитал на малките фирми може би се е подобрил леко, но липсват данни, за да бъде потвърдена такава констатация;

- Какви политики да се прилагат спрямо МСП;

- Подкрепата на федералното правителство за малките фирми.

² <http://www.sba.gov/content/how-do-i-apply-sba-loan-guarantee>

Резултатите от анализите на SBA показват значителната роля в икономиката на САЩ на малкия бизнес, който:

- Обхваща в преобладаващия случай компании с 500 и по-малко служители;

- Представлява 99.7% от всички фирми работодатели;

- Наема повече от половината от всички заети в частния сектор;

- Генерирал е 64% от нетните нови работни места през последните 15 години;

- Създава повече от половината от БВП на неземеделския частен сектор;

- Произвежда 13 пъти повече патенти на служител спрямо големите патентовалщи фирми.

В своя анализ на някои показатели за икономиката и деловата активност на САЩ през време на рецесията и периода на възстановяване, SBA извежда следните основни изводи:

1. Икономиката: Настоящо равнище на БВП съпоставено с потенциалния

БВП.

- настоящите темпове на растеж са под „нормалните“: настоящото равнище е 1,9% докато историческо средното е 3,4%;

- Потенциалът за растеж при историческа средна от 100%, в момента е на ниво 95%;

2. Свиването на държавния сектор е с висока значимост и е свързано с големи структурни промени в икономиката.

- По време на Голямата рецесия (от 1во тримесечие на 2008г. до 2ро тримесечие на 2009г.) свиването е било основно в частния сектор, докато държавния сектор се е развил;

- По време на скорошно възстановяване на икономиката се наблюдава разширяване на частния сектор, докато държавния сектор се е свил.

3. По данни на NFIB³ продажбите и приходите на малките фирми са се съживили особено през 2012г.

4. Напоследък се отчитат максимални процентни стой-

³ National Federation of Independent Business - <http://www.nfib.com/>

ности на корпоративни печалби след данъци спрямо БВП както и широко представяне на големите фирми на чуждестранните пазари и пазарите за стоки за широко потребление.

5. Проучването на заетостта в различните по размер на компании показва, че малките фирми са тежко засегнати по време на рецесията и възстановяването им е бавно.

6. Капиталовите разходи на малките фирми са увеличили но в по-малка степен от техните продажби и приходи.

7. Поръчките за капиталови стоки с невоенно предназначение са възстановили нивата си от периода преди кризата.

8. Търсене на кредити при големите и малките фирми:

- Според FED⁴ се наблюдава възстановяване след типичния цикличен спад.

- По данни на NFIB този показател все още е със стойност близка до най-ниските нива за последните 25 години.

9. Предоставяне на кредити.

Все още се запазва тенден-

цията на намаляване на остатъчните суми по малките кредити (и вероятно новоотпуснатите кредити) в търговските банки.

10. Гаранции по кредити на SBA

При анализа на дейността по отпускане на гаранции от страна на SBA са открити два основни извода:

- Стойността на издадените гаранции са достигнали предкризисните си нива;

- Броя на гаранциите все още изостава.

11. Основни проблеми при МСП

11.1. Създаването на работни места.

Съпоставени са малките фирми с новосъздадените фирми.

Направени са следните изводи:

- „Малките фирми създават 64% от нетните нови работни места“;

- „Младите фирми създават всички нови работни места“;

- „Фирмите с висок растеж създават повечето нови работни места“;

⁴ Federal Reserve Board www.federalreserve.gov/

- „Малък брой (по-малко от 1%) от големите фирми създават 60% от нетните нови работни места и плащат по-високи заплати и осигуровки“.

Произтичащи от това политики: целево подпомагане от страна на правителството на:

- Всички малки фирми, които осигуряват не само създаването на работни места, но и спомагат за разпределение на доходите и насърчаване на по-голяма конкуренция;

- Новосъздадени, иновативни фирми, които предоставят най-голямо влияние върху бъдещето създаване на работни места и икономически растеж;

- Доказано развиващи се компании, които все още са в начален стадий на развитие.

11.2. Иновациите. Съпоставка на технологичния жизнен цикъл с фирмения жизнен цикъл.

През годините са водени дискусии с различни изводи и

насоченост.

През 1980^{те} години основната теза е „Скоростта на технологичните промени влияе на икономическия растеж.“

През 1990^{те} и 2000^{те} години се твърди: „Малките, новосъздадени фирми са икономическите агенти с най-голяма склонност да въвеждат нови технологии“.

Произтичащи от това политики: правителството може да поощри:

- Обещаващите нови технологии (с основни постижения на изследователската и развойна дейност, финансово, технически, с данъчни облекчения).

- Предприемачеството (с обучение, социални мрежи, правна помощ, създаване на необходимата образователна инфраструктура).

Най-важни теми:

- Новосъздадените, иновативни фирми, които са „богати“ на идеи, но „бедни“ откъм материални обезпечения, могат да се възползват от своите нематериални

активи (патенти, търговски марки и др.) като основа за нематериални обезпечения;

- Социалните и технологични мрежи насърчават „преливането“ на неформални знания, тъй като иновацията рядко се случва в изолация и е силно интерактивен процес, който все повече ангажира сътрудничество в мрежа от страна на разнообразни заинтересовани страни, институции и потребители;

- По-бързата технологична иновация често се съпровожда с нарастваща нужда от по-високо квалифицирана работна сила. МСП са в неизгодно положение по отношение обучението на работната си сила.

11.3. Достъп до финансиране: „големи“ срещу „малки“ финансови институции. Банкиране по системата на „Кредитни точки“⁵ или „Обвързано

но банкиране“⁶.

Води се дългогодишен дебат по отношение на проблема с асиметрията на информацията за МСП. Тази дискусия има две отправни точки:

- „Големите финансови институции, чрез системата на кредитни рейтинги, могат по-добре да посрещат финансовите потребности на МСП на по-ниска цена“;

- „По-малките финансови институции с техните по-добри „обвързани банкирания“ с МСП са по-пригодени да разберат финансовите нужди на МСП и да им представят необходимото финансиране.

От това произтича нужда от политики за регламентация на поощряването на банкирането в посока на консолидация и децентрализация.

Финансовата криза от 2008г. - 2009г. се отрази в различна степен на финансира-

⁵ Системата на „кредитни точки“ е числено изражение на поведението на кредитопискателя при плащане на задължения, равнище на задължнялост и кредитна история. По-високата кредитна оценка (рейтинг) дава възможност за получаване на по-благоприятни условия по новоотпуснати кредити.

⁶ При този модел между кредитора и заемателя съществува договор за обвързаност, който подобрява информационния поток между двете страни и позволява на банките да получават специална информация за техните клиенти. Това е един от способите за разрешаване на информационната асиметрия.

нето на МСП. Поради липса на информация не може да се изведе заключението дали това произтича от предлагането или търсенето.

Базел III⁷ определи **по-голяма диференциация на финансовите активи и капиталовите резерви**.

- Заемите за МСП имат 100% рисково тегло;

- Заемите за по-големи фирми са с 20% рисково тегло;

- Заемите за МСП с 80% гаранции от институции с кредитен рейтинг AAA ще бъдат с намаление на минимално изискуемия капитал от 100% на 20%;

- МСП участват в процеса на вземането на решение за кредит: взаимни гаранции и посреднически кредитни схеми.

11.4. Глобализацията и политики по отношение на търсенето. Намаляване на барьерите, рационализиране

на обществените поръчки и сътрудничество с частния сектор.

Въпроси свързани с глобализацията:

- Големи барieri (най-вече информационни) поставят в сравнително неизгодна позиция МСП при достъп до чуждестранни пазари;

- МСП рядко са представени в международните търговски споразумения.

Необходими политики: Правителството може да:

- Предоставя информационни услуги и обучение на МСП;

- Включване на МСП в търговските преговори.

- Да подпомага МСП за включване към Глобалната Мрежа за Предлагагане⁸.

Политики по отношение на търсенето - Обществени поръчки:

Използването на **обществени поръчки може да стимулира предприемачеството и иновациите**, да

⁷ Базел III е глобален регулаторен стандарт за банковата капиталова адекватност, стрес тестове и за оценка на пазарния риск за ликвидност, одобрени от членовете на Базелския комитет по банков надзор.

⁸ Global Supply Chain - мрежа от функционално обвързани екипи, състоящи се от специалисти в логистиката, производството, продажбите, финансите, маркетинга, проучванията и развитието, свързани с конкретен бизнес. Нейната основна цел е свързването на ключови клиенти и доставчици за постигане на успешен бизнес.

създава и да развива пазара и по този начин да въздейства на развитието на производството и потреблението при спазване на целите за ефективност и конкуренция.

Необходими политики. Правителството може да:

- **Рационализира практиките при обществените поръчки**, за да благоприятства постигането на специфични цели;

- **Сътрудничи с частния сектор** за стимулиране на създаването на активи, инфраструктура и общи търговски цели.

Действия на правителството на САЩ за преодоляване на кризата.

1. Монетарна политика на Банката на Федералния резерв (БФР): Конвенционална и неконвенционална.

- **Драстично намалява краткосрочните лихвени проценти** (традиционен подход);

- **Намесва се извън традиционната си сфера на влияние** за осигуряване на ликвидност и ценова стабилност на финансовите пазари (нетрадиционен подход):

- Разширява директното кредитиране на първичните дилъри на капиталовите пазари;

- Изкупува директно акции на проблемните финансови институции;

- Гарантира активи на големи финансови институции;

- Осигурява финансиране за гаранции на големи финансови институции (VofA и Citi);

- Увеличава ликвидността на Пазарите за финансови обезпечения (Asset Backed Markets)⁹;

- Пропада (чрез суап¹⁰) „сигурни“ съкровищни бонове срещу по-малко ликвидни ценни книжа;

⁹ asset-backed security е ценна книга, чиято стойност и доходност произтича от и е обезпечена (подсигурена) от определен фонд (резерв) от основни финансови активи. Тези фондове обикновено представляват група от малки и ликвидни активи, които не могат да бъдат продавани поотделно.

¹⁰ суап (на английски: swap) е финансов инструмент, договор за размяна на серия бъдещи плащания, при който поне за едната страна не е известен размерът на бъдещите плащания (но е известна формула по която ще бъдат определени).

- Продава ABS¹¹ от последни емисии;
- Увеличава ликвидността на валутните пазари;
- Извършва суапови операции с щатски долари срещу други валути с други централни банки;
- Купува дългосрочни съкровищни бонове на САЩ (АКА „Quantitative Easing“)¹²;

2. Фискална политика на Конгреса и Администрацията: Данъчни облекчения, гаранции по заеми, трансфери на лица.

- Закон за Икономическо Стимулиране от 2008г.: 152 млрд. щатски долара за данъчни облекчения за лица с ниски и средни доходи, както и за ускорена амортизация на капитала на малкия бизнес.

- Закон за Спешна Икономическа стабилизация от 2008г.: 700 милиарда щатски долара за основаване на про-

грамата TARP¹³ за подпомагане на финансовите институции.

- Закон за Възстановяване и Реинвестиране от 2009г.(ARRA): 787 млрд. щатски долара за данъчни облекчения, социални програми, инвестиции в инфраструктурни проекти, инвестиции в енергийна ефективност и възобновяема енергия както и програми, свързани с малкия бизнес.

- Закона за откриване на работни места в Малкия бизнес и кредитиране от 2010г.: създава фонд от 30 млрд. щатски долара за кредитиране на малкия бизнес, осигурява 12 млрд. щатски долара за данъчни облекчения за подпомагане на малкия бизнес и предоставя 504 милиона щатски долара на SBA.

- Закон Америка Инвест от 2011г. ревизира патентното законодателство в посока от

¹¹ ABS - дългова ценна книга обезпечена от някакви вземания при продажба (прехвърляне) на кредит с изключение на вземания по ипотeka.

¹² Quantitative Easing - става въпрос за изкупуване от страна на БФР на съкровищни бонове, които се емитират от Правителството. Иначе казано Правителството изкупува своя собствен дълг.

¹³ The Troubled Asset Relief Program (TARP) - програма на Правителството на САЩ за изкупуване на собствен капитал и активи от финансови институции, с цел укрепване на финансовия сектор.

„първо изобрети“ към „първо класирай“. Законът опростява патентоването и съкращава разходите за него, допринася за ускоряване на патентния процес.

- Закон Летящ старт за нашия бизнес от 2012г. (Закон за заетостта). **Либерализира набирането на капитал за малкия бизнес** като позволява на МСП да увеличат капитала си чрез интернет с минимална

регулация (Crowdfunding¹⁴).

3. Обзор на Програмите на SBA.

SBA подкрепя малкия бизнес чрез три основни функции:

- **Достъп до капитал:** кредитни и инвестиционни програми;

SBA предлага няколко основни програми за финансиране на малкия бизнес:

Направление	Тип продукт	Предоставен чрез
Кредитиране Програма 7(a) ¹⁵	<ul style="list-style-type: none"> Гаранции по кредити за нов и съществуващ бизнес: За общи разходи за бизнеса До 5 млн. щ.д. 	Около 5,000 банки и кредитни съюзи в цялата страна.
Кредитиране Програма 504 ¹⁶	<ul style="list-style-type: none"> Дългосрочно финансиране с фиксирана лихва (напр. за закупуване на земя, сгради, оборудване) До 5 - 5,5 млн. щ.д. 	Повече от 250 Общински Корпорации за Развитие (CDC ¹⁷)
Микрокредитиране	Отпускане на малки заеми с размер до 50 000 щ.д.	Повече от 170 посредници с идеална цел и Финансови Институции за Общинско Развитие (CDFI)
SBIC (Инвестиционна програма)	Облигации за подпомагане на частния дялов капитал в дългосрочен план и дългови ценни книжа	<ul style="list-style-type: none"> 300 Корпорации за Инвестиции в Малък бизнес; Частни фондове за рисков капитал.

¹⁴ Crowdfunding - колективно сдружение на хора, които са свързани помежду си и обединяват паричните си средства и други ресурси обичайно чрез интернет, за да подкрепят усилията на други хора или организации.

¹⁵ The 7(a) Loan Program - включва финансово помощ за бизнес със специални изисквания. Например, заделени са средства за подпомагане на експортно-ориентиран бизнес, за земеделски проекти и за други специфични проекти.

¹⁶ The 504 Loan Program - предоставя на одобрените малки предприятия дългосрочни кредити с фиксирани лихви за придобиване на ДМА за развитие или модернизация на бизнеса им. Заемите 504 се предоставят чрез Certified Development Companies (CDCs), партньори на SBA на местно ниво.

¹⁷ Community Development Corporations - счита се, че произтичат от инициативи на Фондация Форд и на сенатор Робърт Кенеди в края на 1960те години, за прилагане на бизнес и мениджърски умения в рамките на социалната програма насочена към стимулиране на жителите с ниски доходи в отделните общини и подобряване на условията за живот в техните квартали.

- **Договаряне:** увеличава достъпа на малкия бизнес до гържавните поръчки;

- **Консултации:** техническа помощ чрез Центрове за Развитие на Малкия бизнес, Бизнес Центрове за Жени и Сдружения с идеална цел за обучение и менторство (SCORE chapters.)

4. Федерални (гържавни) стимули чрез дейността на SBA.

4.1. Увеличаване на финансирането

Увеличено финансиране

- По Закон за Възстановяване и Реинвестиране от 2009г.: SBA е увеличил финансирането с 680 млн. щ.г., което е довело до допълнителни 30 млрд. щ.г. за подкрепа на кредитирането.

- По Закона за малкия бизнес от 2010г.: увеличено финансиране от SBA с 505 млн. щ.г., което е довело до допълнителни 15 млрд. щ.г. за подкрепа на кредитирането.

Промени в програмата

- **Увеличено е покритието на гаранциите** от 75% на 90% (временно);

- **Намалени са или са премахнати таксите** (временно);

- **Увеличени са кредитните лимити** (постоянно)

- Кредитите по програми 7(a) и 504 са с увеличени лимит от 2 млн. щ.г. до 5 млн. щ.г. или 5,5 млн. щ.г.

- Експресните кредити от 350 000 щ.г. на 1 млн. щ.г.

- Микро кредитите от 35 000 щ.г. на 50 000 щ.г.

- Увеличена е гъвкавостта при определяне на цената на кредита - преди се е използвала само лихва+, а сега е въведен и LIBOR¹⁸ +.

4.2. Нови програми

- **За финансиране на запалите на търговците с автомобили;**

- **Подпомагане на износа** - увеличаване на износа на малкия бизнес.

- *Експорт експрес* вече е постоянен инструмент с

¹⁸ LIBOR (съкращение от London Interbank Offered Rate) е усреднен лихвен процент, отразяващ лихвите, по които банките предлагат негарантирани заеми на лондонския междубанков пазар. Той се използва като референтен курс за определяне на лихвата при различни банкови операции.

90% гаранция за кредити до 350 000 щ.г., съответно 75% за кредити на стойност от 350 000 щ.г. до 500 000 щ.г.

- Нова тригодишна програма, обхващаща всички щати, за предоставяне на грантове по износа на стойност 90 млн. щ.г.

- Промени в програма 504

- *Вторичен пазар:* По големия размер на кредита изисква разпределение на риска;

- *Рефинансиране:* Вече е възможно да бъде получена гаранция по програма 504 за кредит за придобиване на недвижим имот или дълготрайни активи. Въведени са стриктни изисквания за допустимост при кандидатстване.

- Програма Community Advantage Program: с 75-85% гаранции по кредити, които са на разположение на специализирани финансови институции като Сертифицирани Финансови Институции за Развитие, Сертифицирани Компании за Развитие и SBA Нестопански Посредници за Микрокредитиране.

5. Подкрепа на гържавата за малкия бизнес чрез данъчни облекчения.

През този период правителството е иницирало следните данъчни облекчения с цел увеличаване на инвестициите и заетостта:

- Ускорена амортизация за първата година до 50% на капиталовите разходи през периода 2008г. - 2010г.;

- Увеличаване на лимита за признати разходи от 133 000 щ.г. на 250 000 щ.г. за периода 2008г. - 2009г. и до 500 000 щ.г. за 2012г. - 2011г.;

- Изцяло премахване на данъка за капиталови разходи за малкия бизнес за периода 2009г. - 2011г.;

- Данъчен кредит от 1 000 щ.г. за наемане на нов служител;

- До 35% данъчен кредит за премията по здравни осигуровки¹⁹;

- Приспагане до 10 000 щ.г. от разходите за данъчни цели при стартиращ бизнес;

SBA са отчели значителен ръст на гаранциите по креди-

¹⁹ **A healthcare premium** - месечно плащане по здравна осигуровка (застрахователна премия по здравна застраховка).

ти за закупуване на оборудване от около 4% до 5,5% от програмата 7(а).

6. Други антикризисни действия на Правителството на САЩ.

6.1. По отношение на иновациите.

- Национален Пазар за Иновации. Създаден е Уеб-базиран портал за запитвания за технологии и потенциални доставчици.

- Националната Мрежа за Производство на Иновации създава мрежа от промишлени, академични институции, федерални агенции и щати, за достъп до предоставени активи, до авангардни постижения, за обучение на студенти и квалификация на работещите в модерни производствени умения.

- Национален Консорциум за Проектиране и Инженеринг в Промислеността

осигурява на малките и средни предприемачи в промишлеността да разработят и тестват техните продукти чрез използване на съвременни средства за моделиране и симулации, които в миналото са били достъпни само за големи компании.

- Усъвършенствана Система за Ускоряване на Заетостта и Иновациите (Advanced Manufacturing Jobs and Innovation Accelerator Challenge), базирани на клъстър²⁰ инвестиции, които свързват образователни, изследователски организации, държавни и регионални икономически власти, както и частния сектор за реализиране на концепции (POC)²¹ и комерсиализация.

- ExporTech™ Program - подпомага производителите в разработването на техния план за международно развитие чрез осигу-

²⁰ В икономиката понятието клъстър (кльстър) се отнася до група от взаимосвързани фирми с еднаква стратегическа цел.

²¹ A proof-of-concept (POC) - реализиране на някакъв метод или идея за да се демонстрира неговата приложимост.

ряване на експерти-съветници и свързване на производителите с федералните, щатските и местните организации с цел ускоряване на техните експортни продажби.

6.2. По отношение на обществените поръчки. Правителството стимулира увеличаване на договорите с МСП и намаляване на срока за разплащане с тях.

- На SBA е възложена отговорността да гарантира, че 23% от всички федерални основни правителствени договори се възлагат на малкия бизнес.

- От 2009 г. близо 300 млрд. щ.д. от федералните основни договори и 200 млрд. щ.д. от договорите с подизпълнителите са възложени на малкия бизнес.

- Намален е срока за плащане от 30 дни до 15 дни.

- Създадена е Междуведомствена група - Федерални

Възможности за Договаряне с МСП и малцинствените групи.

Както се вижда от множеството предоставени факти, федералното правителство на САЩ оценява огромната роля на малкия бизнес за развитие на икономиката и в периода 2008-2012 г. провежда активна политика за излизане от кризата и възстановяване на неговото развитие. Това което прави впечатление е, че в този процес се включват активно и законодателната и местната власти.

Не на последно място прави впечатление скоростта, с която се приеми и прилагат необходимите нормативни документи и мерки за въздействие.

